

1 Úvod

Česká školní inspekce předkládá tematickou zprávu o vzdělávání dětí a žáků s odlišným mateřským jazykem, která je výstupem tematicky orientované inspekční činnosti provedené v souladu s Plánem hlavních úkolů České školní inspekce na školní rok 2014/2015. Inspekční činnost byla realizována podle § 174 odst. 2 písm. a) až d) zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, její příprava byla provedena ve spolupráci s obecně prospěšnou společností META, která se problematice příležitostí mladých migrantů a otázkám života cizinců na území České republiky dlouhodobě věnuje.

Tematická inspekční činnost byla rozdělena na dvě části. První část představovalo inspekční elektronické zjišťování, které bylo zadáno všem ředitelům či ředitelkám mateřských, základních a středních škol prostřednictvím on-line dotazníku. Elektronické zjišťování bylo provedeno v termínu od 12. února do 28. února 2015 a jeho hlavním cílem bylo zjistit, kolik dětí a žáků s odlišným mateřským jazykem se ve vzdělávacím systému skutečně nachází, vzhledem k tomu, že oficiálně se vykazují pouze děti a žáci cizinci, což není totožná kategorie.

Pro účely tohoto šetření jsou za děti a žáky s odlišným mateřským jazykem považovány takové děti a taková žáci, jejichž mateřský jazyk je odlišný od jazyka výuky, tedy v případě České republiky od výuky jazyka českého. Jde tedy o děti a žáky s cizí státní příslušností, kteří doma hovoří odlišným jazykem, a o děti a žáky s českým občanstvím, pro které je čeština druhým jazykem, nikoliv jazykem mateřským. Do této druhé skupiny pak můžeme zahrnout např. členy migrantských rodin s českým občanstvím, potomky krajanů navracejících se zpět do České republiky po dlouhodobých pobytech v zahraničí, děti z bilingvní rodiny, kde dominuje jiný než český jazyk, děti z národnostních menšin apod.

Inspekční elektronické zjišťování se dále zaměřovalo na podporu těchto dětí a žáků, a to jak z hlediska podpory jazykové, tak podpory finanční nebo podpory formou různých opatření ve výuce. Celkově bylo do vzorku zahrnuto 7 540 mateřských, základních a středních škol.

Na základě analýzy informací získaných prostřednictvím inspekčního elektronického zjišťování byly identifikovány školy, které navštěvují děti a žáci s odlišným mateřským jazykem vyžadující nějakou formu podpory. Z těchto škol byl stanoven užší vzorek subjektů, v nichž byla následně provedena prezenční inspekční činnost. Druhá část tematické inspekční činnosti byla tedy realizována přímo ve školách ve formě komplexní inspekce, a to v termínu od 30. března do 29. května 2015. Do inspekčních týmů byly kromě pracovníků České školní inspekce zařazovány také tzv. přizvané osoby z řad externích odborníků, kteří se dlouhodobě zaměřují právě na vzdělávání dětí a žáků s odlišným mateřským jazykem nebo na integraci cizinců do společnosti obecně. V každém kraji České republiky byla prezenční činnost realizována zpravidla ve 3 mateřských školách, 3 základních školách a 3 středních školách. Cílem inspekční činnosti na místě bylo zhodnocení podpory a vzdělávání dětí a žáků s odlišným mateřským jazykem v následujících oblastech: organizace školy, výuka, spolupráce se zákonnými zástupci, příprava pedagogů a připravenost školy. Vzhledem k velikosti výběrového souboru jsou výsledky prezenční inspekční činnosti spíše rámcovou kvalitativní informací, proto je třeba tuto skutečnost při interpretaci číselného vyjádření stavu patřičně zohledňovat.

Hlavním cílem tematické inspekční činnosti bylo zjistit relevantní údaje v oblastech, kde doposud adekvátní data a informace chyběly. Na absenci těchto údajů poukázala v roce 2014 také obecně prospěšná společnost META ve svém dokumentu *Vzdělávání a začleňování žáků s odlišným mateřským jazykem – systémová doporučení*, který je k dispozici na webových stránkách této nevládní organizace. Jde jednak o skutečné počty dětí a žáků s odlišným mateřským jazykem, jednak o praktickou realizaci bezplatné jazykové přípravy pro žáky plnící